

VIII

Obrazovanje

Obrazovanje po inerciji

Obrazovni sistem u Srbiji je već godinama na marginama interesovanja državnih organa, vladajućih i opozicionih političkih partija. Ovim važnim delom društvene nadgradnje država, pa i mediji, bave se samo u ekscenim situacijama kao što su štrajkovi, droga ili nasilje u školama. Obrazovanje stagnira a srednjoškolci i studenti sve su manje spremni za znanje koje nameće budućnost. Umesto da budu centri i podsticaji razvoja nauke i obrazovanja univerziteti u Srbiji su dobrim delom steciste, posebno u društvenim naukama, retrogradne i nacionalističke svesti koja Srbiju sve više zatvara i udaljava od Evrope i njenih obrazovnih standarda.

Reforme školstva kasne a mladi Srbije stiču od osnovne škole do univerziteta nekvalitetno obrazovanje. Godinu studija uspešno završi tek 16 odsto studenata. Na poslednjem međunarodnom testiranju znanja Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj(OECD), poznatijem kao PISA test, učenici iz Srbije zauzeli su poražavajuće 41 mesto i poruku da naš obrazovni sistem ne priprema mlade za budućnost.

O zanemarivanju obrazovanja svedoči i podatak da su izdvajanja za obrazovanje u Srbiji najniža u Evropi – manje od tri odsto bruto društvenog proizvoda.⁴³⁹

Silovit zamah reforskih promena u obrazovanju, kojim je Srbija krenula 2000. godine posle rušenja režima Slobodana Miloševića, potpuno je zaustavljen ubistvom premijera Zorana Đinđića i padom njegove vlade 2003. godine. Rezultati su poništeni gotovo u potpunosti. U primeni je ostalo samo opisno ocenjivanje za prvake i novi predmeti poput veronauke i narodne tradicije.

439 Prema podacima Centra za obrazovnu politiku, oktobar 2007. godine UNESCO preporučuje da javni rashodi za obrazovanje čine oko 6%, što je i prosek za zemlje koje pripadaju OECD. Prema izjavi ministra Lončara 30. oktobra 2007. učešće obrazovanja u bruto društvenom proizvodu Srbije je manje od 3 odsto.

Od tada do danas ovim najmnogoljudnijim resorom sa više od 140 hiljada zaposlenih i gotovo 1,5 miliona učenika i studenata u vladi rukovode kadrovi nacionalističke i populističke desničarske partije DSS premijera Vojislava Koštunice. i dok je prva ministarka prosvete iz DDS prof. dr Ljiljama Čolić, ne samo stopirala reformu i ukinula kompjutere i smanjila fond časova stranih jezika u osnovnoj i srednjoj školi, već i osporila Darwinovu teoriju o nastanku ljudske vrste u korist Boga, zbog čega je pod pritiskom javnosti napustila funkciju, njen naslednik Slobodan Vuksanović (2005–2007) pokušavao je neprekidno da zarad tzv. nacionalnih interesa minimizira ogromne probleme obrazovnog sistema u Srbiji: "Ovi testovi (odnosi se na rezultate istraživanja PISA objavljene 2007.) su koncipirani tako da uvek neke države budu dobre a druge loše. Testiranje je relativna stvar. Naša deca nisu glupa. Odgovorno tvrdim da su naša deca posle skandinavskih zemalja najbolja. Naš obrazovni sistem uz sve mane je u samom svetskom vrhu..."⁴⁴⁰

Kao odlazeći ministar (posle parlamentarnih izbora januara 2007.) Vuksanović je ovako definisao svoj mandat ali i odnos DSS prema obrazovanju: "Čak i da niko ne zna šta sam uradio dosad zna Sveti Sava. Meni je to dovoljno i najvažnije".⁴⁴¹

Posle negativnih ocena koje je naše obrazovanje posebno visoko školstvo dobilo na međunarodnim skupovima posvećenim ujednačavanju obrazovnog sistema u Evropi, u njegovom mandatu usvojen je *Zakon o visokom obrazovanju*⁴⁴² kojim se garantuje autonomija univerziteta, akademske slobode, poštovanje ljudskih prava i građanskih sloboda, zabranjuje svaka vrsta diskriminacije.

U 2007. godini u visokom i i višem obrazovanju, sa zakašnjenjem od dve godine formirana su u odnosu na vladu nezavisna tela:

- Komisija za akreditaciju fakulteta i viših škola
- Nacionalni savet za visoko obrazovanje.
- Konferencija univerziteta Srbije

440 Ekspress, 5. decembar. 2007

441 NIN, 3. april 2007

442 Službeni glasnik 76–05

Ispunjavanje preuzetih međunarodnih obaveza kao što je donošenje Zakona o visokom školstvu, usvajanje nacionalnih kriterijuma i standarda za akreditaciju... popravilo je u nadležnim telima Evrope rejting srpskih univerziteta.⁴⁴³

Bar prema izjavama za javnost, aktuelni ministar prosvete Budimir Lončar,⁴⁴⁴ docent na Pravnom fakultetu u Novom Sadu i funkcioner DSS manje se od svojih predhodnika bavi prosvetom a više odbranom stavova stranke o najznačajnijim političkim pitanjima. Par meseci posle dolaska na funkciju ministra prosvete je jasno oivičio svoju viziju razvoja obrazovanja u Srbiji kroz najavu neophodnosti donošenja strategije razvoja obrazovanja koja bi se temeljila na nacionalnom, korenima duhovnosti i dugoj prosvetnoj tradiciji Srbije.⁴⁴⁵ Gotovo da nije bilo javnog nastupa da ministar prosvete nije govorio o Kosovu.⁴⁴⁶

“Opočinjenost” Kosovom ministra Lončara je vermenom kulminirala, uvlačenjem dece u politiku i njihovom zloupotebom u dnevno-političke ciljeve. Ministar Lončar je naredio zatvaranje škola i obustavu nastave

443 Na ministarskoj konferenciji u Londonu 15. maja 2007. za približavanje bolonjskom procesu Srbija je dobila ocenu četiri. Pre dve godine reformski procesi u Srbiji ocenjeni su jedva prelaznom ocenom

444 Na ministarskoj konferenciji u Londonu 15. maja 2007. za približavanje bolonjskom procesu Srbija je dobila ocenu četiri. Pre dve godine reformski procesi u Srbiji ocenjeni su jedva prelaznom ocenom

445 “Nastojacu da u skladu sa dobrom i dugom prosvetnom tradicijom koju u Srbiji imamo sačuvamo sve one naše osobnosti kojima se možemo ponositi. Svakako da se koreni naše duhovnosti, ali i dela te tradicije nalaze na Kosovu i Metohiji. Zbog toga je neophodno ne samo da unapredimo i razvijemo obrazovanje u Srbiji, već i da učinimo sve na očuvanju našeg teritorijalnog integriteta kada je u pitanju budući status KIM. Ko ne razume značaj Kosova i Metohije za Srbiju taj verujem da ne razume ni pravi značaj obrazovanja u Srbiji”. NIN, 21. novembar 2007.

446 “Pored očuvanja teritorijalnog integriteta i suvereniteta zemlje predstojeća akreditacija fakulteta i univerziteta treba da bude jedan od najvažnijih zadataka”. Lončar na sednici Nacionalnog saveta za visoko obrazovanje, www.mps.sr.gov.zu 26. oktobar 2007. Na sastanku sa ambasadorom Kine Guobangom Kosovo dominantna tema (www.mps.sr.gov.zu, 29. januar 2008) O Kosovu i nasilnom oduzimanju teritorije, Lončar govorio i na otvaranju muzeja Dosijetu Obradoviću u Čakovu u Rumuniji www.mps.sr.gov.zu 21. decembra 2007. i na zimskom susretu učitelja na Filološkom fakultetu u Beogradu.

u svim školama u Srbiji, na dan održavanja protestnog mitinga "Kosovo je Srbija" povodom samoproglašenja nezavisnosti Kosova. Reagovao je *Forum beogradskih osnovnih škola* i zatražio odgovornost ministra pošto je „odlukom da zatvori škole na jedan dan prepustio ulici desetine hiljada učenika“. Istim povodom portparolka Lige socijaldemokrata Vojvodine i narodna poslanica Aleksandra Jerkov podnela je nadležnom tužilaštvu krivične prijave protiv ministra za KIM Slobodana Samardžića i ministra prosvete Zorana Lončara čija je najveća obaveza, kako je rekla, briga o bezbednosti i obrazovanju učenika u Srbiji. Prema zvaničnim statističkim podacima⁴⁴⁷ u Srbiji ima:

- 3578 osnovnih škola sa više od 650 hiljada učenika i 47.569 nastavnika
- 249 specijalnih osnovnih škola
- 16 osnovnih škola za obrazovanje odraslih.
- 485 trogodišnjih i četvorogodšnjih srednjih škola sa 300 hiljada đaka i 27 hiljada nastavnika
- 39 specijalizovanih srednjih škola
- 198 fakulteta (privatnih i državnih) i 90 viših škola. U visokom i višem školstvu studira 300 hiljada studenata. Zaposleno je 7737 nastavnika i 4700 saradnika.⁴⁴⁸

Školovanje za zanimanja koja ne postoje

Osavremenjavanje programa je najbolnija tačka obrazovnog sistema od osnovne škole do fakulteta. Država svojim nečinjenjem podstiče konzervativne struje u redovima nastavnika da ništa ne menjaju u sistemu upravljanja i vrednovanja obrazovnih aktivnosti. Onima koji žele promene ne ostavlja se prostor za učešće u kreiranju programa zajedno sa roditeljima

447 Statistički godišnjak za 2006.

448 Prema podacima Centra za obrazovnu politiku 40 odsto studenata nikada ne završi studije. Odnos broja nastavnika i studenata na srpskim univerzitetima je 1:18

i lokalnom zajednicom. Na nacionalnom nivou ne postoje standardi o uspesima učenika i nastavnika. Zakonskim izmenama ustanovljeno je centralističko regulisanje obrazovnih aktivnosti. U osnovnim školama ponovo se primat daje detaljno određenom gradivu, a ne onome što dete treba da usvoji i zna po završetku osnovne škole.

Najmanje se u reformama odmaklo u srednjem obrazovanju, posebno u gimnazijama, za koje prema statističkim podacima kod mladih generacija opada interesovanje. Što se srednjih stručnih škola tiče, one su deklarativno krenule u reformu.⁴⁴⁹ Usvojena strategija razvoja srednjeg obrazovanja gotovo se i ne primenjuje u praksi. Srednje obrazovanje preopterećeno je enormnim brojem profila, najčešće potpuno zastarelim koji osposobljavaju mlade za zanimanja koja već odavno ne postoje. Istovremeno ne postoji čitav niz profila zanimanja koje nameću savremene tehnologije. Naše škole, po programima i zanimanjima znatno zaostaju sa evropskim sistemom kvalifikacija, a pomenuta usvojena strategija je u nesaglasnosti sa važećim zakonskim rešenjima. U 2007. godini niko od nadležnih organa nije pominjao neophodnost izmena zakona o srednjem obrazovanju. Ako se pojedine mere iz Strategije i primenjuju to se čini nelegalno.⁴⁵⁰

Ako se u jednoj zemlji kao što je Srbija obrazovanje od predškolskog do univerzitetskog odvija po inerciji, ako resorni ministri rabe učenike i nastavnike u političke svrhe, što je u svom kratkom mandatu pokazao ministar Lončar, stavljajući pitanje Kosova iznad aktuelnih problema prosvete u Srbiji, ako se zanemaruju uslovi u kojima se školuju manjinske i marginalne grupe poput Roma,⁴⁵¹ ako se u budžetskom finansiranju gotovo izjednačavaju škola i crkva, kako se onda može očekivati da obrazovni si-

449 Vlada Srbije je prošle godine usvojila Strategiju razvoja stručnog obrazovanja po kojoj se predviđa modernizacija obrazovnih programa, evluacija i sertifikacija, vertikalna i horizontalna prohodnost unutar sistema

450 Primer oglednih programa VET-EU program reforme srednjeg stručnog obrazovanja u saradnji sa nemačkom organizacijom za tehničku saradnju GTZ, u koje je uključen mali broj učenika iz pojedinih srednjih stručnih škola.

451 Prema istraživanjima UNICEF-a 75 odsto romske dece upiše osnovnu školu a završi je tek 20 odsto

stem pruža mladima bar minimalnu pismenost ili funkcionalna znanja primenljiva u životu.

Psiholog Tijana Mandić ocenjuje u „ovoj državi deca nisu prioritet. Obrazovni sistem je po sebi smušen, nejasan i u krajnjoj liniji prepušten pojedincu, nastavniku ili direktoru škole. Sistem nije usmeren ka učeniku i razvijanju kritičkog mišljenja kod njega. Ono što bi podrazumevalo socijalizaciju dece kroz obrazovni sistem je potpuno zapušteno.“⁴⁵²

Jedan od najporaznijih rezultata našeg obrazovnog sistema dogodio se prošle godine. Na najvećem i najbitnijem međunarodnom ispitivanju učeničkih postignuća u čitalačkoj, matematičkoj i naučnoj pismenosti tzv. PISA testu koji je 2006. sprovedla Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD) učenici iz Srbije pokazali su katastrofalne rezultate zauzevši 41 mesto među 57 zemalja koliko ih je učestvovalo u testiranju. Osnovni cilj testiranja je zapravo utvrđivanje koliko su deca ovladala znanjima koja im pomažu da se snađu u relanom životu i da li su savladala tzv. naučnu pismenost. Testiranje se sprovodi svake tri godine, a Srbija u njemu učestvuje od 2001.

Prve, preliminarne rezultate ovog Programa za međunarodno testiranje učenika (Programme for International Student Assessment) javnosti Srbije, prezetovao je Branislav Petrović predsednik Republičkog sindikata obrazovanja.⁴⁵³ Stručnjaci nisu iznenađeni porazom pošto smo, kako kažu, “stabilno loši” i da svako istaživanje “o efektima osnovnog školovanja potvrđuje da naša deca imaju enciklopedijsko i nefunkcionalno znanje”. Podsećaju da je i prvo istraživanje o efektima osnovnog školovanja urađeno (Institut za psihologiju) sada već daleke 1989. godine, a zatim ponovljeno 2003. za potrebe UNICEF pokazalo da je naš obrazovni sistem neefikasan i da naši učenici imaju nefunkcionalno i reproduktivno znanje: “Sa takvim znanjem iz osnovne škole đaci nastavljaju srednjoškolsko obrazovanje, što za posledicu ima produkovanje nekompetentnog stručnog kadra. U tom vremenskom intermecu desio se rat i raspad zemlje, ali se obrazovni sistem nije urušio, već je ostao dosledno loš. Rezultati PISA

452 NIN 20. decembar 2007

453 Konferencija za štampu 3. decembar 2007.

testiranja ne predstavljaju obrazovni incident već hronično stanje koje traje dvadeset godina”⁴⁵⁴

Prašina o bruci našeg obrazovnog sistema i nebrige za intelektualnu budućnost generacija koje upisuju srednju školu brzo se slegla. Aktuelni ministar Lončar, povodom ovog slučaja koji će sigurno ostaviti duboke posledice u intelektualnom potencijalu Srbije jedva da se oglasio ustaljenom frazom da nije iznenađen ovakvim rezultatima i da je država glavni krivac:”Manje je, međutim, važno ko je krivac, ali taj izveštaj mora biti shvaćen ozbiljno”, da “Srbiji nedostaje strategija razvoja obrazovanja” i da “prosvetni sistem ne bi smeo da zavisi od političkih promena u vladi...”⁴⁵⁵ Zaboravio je, pritom, da je on treći po redu ministar prosvete iz DSS i da su od 2003. godine reforme obrazovanja u Srbiji, upravo zbog nacionalističke i retrogradne ideologije njegove partije, potpuno zaustavljene. Njegov predhodnik Vuksanović loše rezultate petnaestogodišnjaka iz Srbije na PISA testiranju protumačio je međunarodnom zaverom koja želi da diskredituje Srbiju.

Crkva i škola

Školstvo u Srbiji je na ivici kraha. Nastava je nekvalitetna, deca dobijaju ocene iz memorisanja a ne sposobnosti transfera znanja. Aktivnu nastavu, osim nezadovoljnih i podcenjenih, a sve češće i korumpiranih profesora, koči i zastarelo ustrojstvo nastave koje se svodi na čas od 45 minuta na kome se, po inerciji, predaje po zastarelim nastavnim planovima i programima. Obrazovne ustanove potresaju štrajkovi nastavnika koje zapravo niko ništa i ne pita.

Potpuno bez odjeka ostala je i peticija nekoliko stotina nastavnika stranih jezika koji su tražili da se u višim razredima osnovnih škola poveća nedeljni fond za izučavanje stranih jezika sa dva na tri časa. Obrazloženje je bilo da učenici sa dva časa nastave nedeljno ne mogu da savladaju

454 Politika, 4. decembar 2007.

455 Intervju ministra prosvete, NIN, 20. decembar 2007.

strani jezik i da su tri nedeljno zapravo evropski standardi. Nezadovoljstvo prosvetnih radnika izazvala je odluka Nacionalnog prosvetnog saveta o smanjenju fonda časova. Ne zna se da li je neko od nadležnih organa odgovorio na peticiju nastavnika.⁴⁵⁶ U prošloj godini ministar se uglavnom bavio Kosovom i kroz prizmu ovog “duhovnog centra srpskog naroda” pojašnjavao onako usput probleme obrazovanja.

Zahvaljujući pre svega retrogradnom zakonu, SPC sve sigurnije ulazi u državne strukture, pa i obrazovanje. Prema saopštenju Ministarstva vere⁴⁵⁷ versku nastavu kao izborni predmet u osnovnim i srednjim školama u Srbiji pohađa 56 odsto učenika. Iz ovog Ministarstva su takođe poručili da verska nastava ima za cilj da prenese učenicima osnovne informacije bez ikakve prisile. Za to je zaduženo 1700 veroučitelja, 200 predavača katoličkog katehizisa i 200 predavača Islamske verske zajednice. Na žalost ono što se u pojačanom intenzitetu dešava u školama, čak i u maloletničkoj populaciji (pojave nacionalne i verske netolerancije) upućuje na zaključak da ulazak crkve u školu nije doprineo razumevanju i poštovanju verskih različitosti. Resori vere i obrazovanja u Vladi Srbije pripadaju DSS, partiji čiji je lider V. Koštunica snažno naklonjen Crkvi, dok se njegovi ministri gotovo utrkuju u u svom dokazivanju “bliskosti” sa ovdašnjim crkvenim velikodostojnicima. Bez obzira na ustavnu odvojenost crkve od države, ministar Lončar se kao predstavnik sekularne vlasti i jednog od najvažnijih resora u državi, najotvorenije dosad izjasnio ko je u odnosu na relaciji obrazovanje-crkva u državi Srbiji važniji: “Posebno mi je zadovoljstvo što iz godine u godinu imamo sve veći broj đaka koji se opredeljuje za veronauku i tim pre je i obaveza države da podstiče duhovnu obnovu čitave naše države, pogotovo u crkvenom životu”.⁴⁵⁸

Kao potpisnik *Milenijumske deklaracije* Ujedinjenih nacija iz 2003. godine Srbija se obavezala da će do 2015 smanjiti broj polupismenog i nepismenog stanovništva, što je preduslov za smanjenje broja nezaposlenih i siromašnih. Vlada je tek krajem ove godine usvojila Strategiju za obrazovanje odraslih. S obzirom na sporost reformi u redovnim školama i na uni-

456 Blic, 6. juni 2007.

457 Pravda, 8. oktobar 2007.

458 Danas, 25–26. avgust 2007.

verzitetu, teško se može očekivati da će preuzeta međunarodna obaveza biti i ostvarena. Ohrabruje, međutim, činjenica da je u Srbiji sa narastjućom privatizacijom poraslo interesovanje odraslih stanovnika da se opismene i završe bar osnovnu školu.

U Srbiji, inače, oko 1,5 miliona ljudi nema osnovno obrazovanje. Najviše nepismenih ima u opštinama Bojnik, Gadžin Han, Žitorađa, Trgovište i Crna Trava (najnerazvijeniji delovi Srbije) gde je više od 10 odsto stanovništva nepismeno. U Srbiji na žalost ne postoji precizna statistika o broju nepismenih, a Miomir Despotović, andragog na Filozofskom fakultetu objašnjava: "Popisivač pita lice da li je pismen ili nepismen, dakle ovih 235 hiljada su oni koji su priznali da su nepismeni, a verovatno je ta brojka mnogo veća zato što jedan broj ljudi ili krije tu činjenicu sa razlogom ili bez razloga ili misli da je pismen ako ume da se potpiše".⁴⁵⁹

Ni 2007. godina nije u obrazovanju prošla bez štrajkova. Mesec dana (novembar – decembar) skraćanjem časova na 30 minuta zaposleni u srednjim i osnovnim školama predvođeni sindikatima pokušali su da upozore vladu na nedostojno niske plate nastavnog i nenastavnog osoblja. Ministar prosvete Lončar je u već poznatom maniru obećanja bez pokrića povećanje plata u 2008. godini i najavio početak rešavanja stambenih problema prosvetnih radnika, što niko od štrajkača nije tražio. Ali je zato Sindikat prosvetnih radnika Vojvodine zatražio ostavku ministra pošto je na RTV pretio prosvetnim radnicima i izneo niz neistina tvrdnjom da su plate prosvetara povećane za 22 odsto. Ministar je takođe izjavio da se "štrajkovima više štite fotelje samih sindikalnih lidera, nego položaj 142.000 zaposlenih u obrazovanju".⁴⁶⁰ Štrajk je okončan 12. decembra 2007. godine kompromisnim rešenjem: povećanjem plata, uz nova obećanja Vlade Srbije. Prosvetari su zapretili novim iznenađenjem početkom sledeće školske godine ukoliko država ne bude poštovala dogovor i data obećanja.

459 Radio b92, 24. novembar 2007.

460 Agencijske vesti 21. novembra 2007

Univerzitet: Poražena reforma

Bez obzira što su univerziteti u Srbiji u 2007. godini na ministarskoj konferenciji u Londonu dobili visoku ocenu (četvorku) za približavanje evropskoj asocijaciji visokog obrazovanja reforma univerziteta tapka u mestu. Osim zakonske regulative ni jedan princip Bolonjske deklaracije nije doveden do kraja.

Sušтина Bolonjske deklaracije usvojene 1999. godine je reforma visokog obrazovanja u Evropi. Dokument je potpisalo više od 40 zemalja u želji da se na evropskom prostoru obezbedi mobilnost studenata i nastavnika i prenošenje znanja sa jednog univerziteta na drugi. Diplome stečene na univerzitetima zemalja potpisnica bile bi automatski priznavane bez dodatnih uslovljavanja i ispita. Srbija je Bolonjsku deklaraciju potpisala 2003. godine. Od tada do danas malo toga urađeno.

Najveći kamen spoticanja bila je reforma nastavnih planova i studijskih programa. Prema planu, prošle godine je trebalo da počne upis na nove studijske programe. Teško je u ovom trenutku proceniti na kojim fakultetima se to i dogodilo. Stpenasto sticanje diploma trogodišnje tzv. bečelor studije za sada i četvorogodišnje ili petogodišnje master, koliko je javnosti dostupno, postoje samo na Arhitektonskom i Elektrotehničkom fakultetu, koji su i najdalje otišli u primeni novog načina rada. Suštinskih promena još nema ni u sistemu studiranja, institucionalnoj organizaciji ni u načinu finansiranja visokog školstva.

Još nije ni počela akreditacija državnih i privatnih fakulteta, inače, jedan od najvažnijih uslova iz Bolonjske deklaracije kojom se jasno propisuje broj i obaveze stalno zaposlenih nastavnika i saradnika, veličina studijskih grupa. Cela stvar kasni pošto većina fakulteta ne može da ispuni propisane kriterijume *Nacionalnog saveta za visoko obrazovanje*. Najveći problemi su prostor a zatim višak ili manjak nastavnog kadra. Prema utvrđenim kriterijumima svakom studentu mora pripasti na fakultetima dva kvadrata za rad. Na svakom fakultetu dve trećine nastavnika moraju biti u

stalnom radnom odnosu. Najmanje 50 odsto nastavnog kadra moraju biti doktori nauka.⁴⁶¹

Prema najnovijim rokovima Nacionalnog saveta akreditacija bi morala da bude završena do 2009. godine. Proces provere validnosti svakog fakulteta će, prema prvim procenama Beogradski univerzitet koštati 14 miliona dinara. Proveri će u naredne tri godine biti podvrgnuto 200 visokoškolskih ustanova. Svrha akreditacije je svojevrсна provera vrednosti svake visokoškolske ustanove u obrazovnom i naučnom smislu. Ono što je još važnije, konačno ćemo saznati koliko fakulteta postoji u Srbiji i ko sve i pod kojim uslovima obrazuje mlade generacije.

U poslednje dve decenije, broj privatnih fakulteta, ali i odeljenja državnih fakulteta u Srbiji se enormno uvećao. Nastavu niko nije kontrolisao, mnogi su radili i bez odgovarajuće dozvole, a profesori su dobili siguran izvor dodatne zarade. Izostanak kontrole osnivanja i rada fakulteta stvarao je pogodno tlo za izvor korupcije, kupovanje ocena ali i pranje para.

Najava obavezne akreditacije podelila je univerzitetsku javnost. Jedni su kritikovali rigorozne kriterijume, dok su drugi izražavali sumnju da će ovaj ozbiljan i neophodan čin u sređivanju mreže visokog školstva u Srbiji uspeti, pošto za to u Srbiji ne postoji politička volja.⁴⁶²

461 "Nastavnik može da ima najviše šest časova nedeljno, odnosno ne može biti angažovan duže od 12 sati aktivne nastave u jednoj nedelji. Na prirodno-matematičkim naukama u grupi za predavanja može biti do 80 studenata, za vežbe 25, a za laboratorijske vežbe do 15 akademaca. Društveni fakulteti na predavanjima mogu da imaju od 200 do 300 studenata, u zavisnosti od smera, a na vežbama može biti do 50 studenata. Na fakultetima medicinskih nauka u grupi za teorijsku nastavu može biti najviše 80 studenata, dok na praktičnoj nastavi na pretkliničkim predmetima može biti maksimum 10, a na kliničkim pet studenata. Za tehničko-tehnološke nauke određeno je maksimum 180 akademaca na predavanjima, na vežbama do 60, a u laboratorijama do 20. Veličina grupa na umetničkim fakultetima može biti od dva do 20 studenata". Blic, 21. novembar 2007.

462 Prof. dr LJ. Rajić : "Postupak akreditacije nije usmeren na poboljšanje kvaliteta nastave i nauke već će deo ljudi bliskih vlasti uzeti novac za honorare. U Srbiji ne postoji državni plan razvoja univerzitetskog obrazovanja već je obrazovanje trenutno privatna stvar DSS. Kad bi se ozbiljno sprovela akreditacija, gotovo svi privatni fakulteti bili bi ukinuti, pre svega zbog nepostojanja odgovarajućeg

Akreditacija viših škola, koja je privedena kraju bila je prvi test u kome se pokazalo da se na ovom akademskom nivou ne ponaša baš akademski. Prema izveštavanju medija, bilo je pretnji upućenih članovima Komisije za akreditaciju koje bira Nacionalni savet, pokušaja podmićivanja i nastojanja da se po svaku cenu čak i falsifikatima dođe do akreditacije. Prema zvaničnim podacima Komisije 48 viših škola dobilo je akreditaciju dok je 27 odbijeno. Jedan broj viših škola nije ni aplicirao za ovu proveru i sticanje zvaničnog statusa više škole, dok je 18 viših škola dobilo akt upozorenja. Naknadno pozitivno rešenje o akreditaciji dobilo je 15 viših škola.

Ako bi se reforma najačeg univerzitetskog centra u Srbiji, Beogradskog univerziteta, merila samo ispitnim rezultatima generacije 2006–7 koja je započela studije po novom Zakonu o visokom obrazovanju, pravljenom na osnovu bolonjskih kriterijuma – rezultati bi bili više nego porazni. Od 9617 upisanih studenata, samo je njih 1534 položilo potrebne ispite. Dakle, samo je 16 odsto studenata uspeo da sakupi 60 bodova potrebnih za upis u narednu godinu studija.⁴⁶³

Predviđena prolaznost studenata po Bolonjskoj deklaraciji je 80 odsto upisanih. Međunarodna dokumenta koja bi morala važiti i za naše univerzitete predviđaju mere opterćenja studenata merene bodovima, (ESPB) bodovima, brojem koji pokazuje koliko je sati studentu potrebno da savlada neko gradivo i uključuje broj sati provedenih na predavanjima, vreme potrebno prosečnom studentu da nešto pročita. Broj bodova se na većini fakulteta određuje od oka, a Zakon o visokom školstvu Srbije ne propisuje detaljne standarde određivanja tih bodova, ostavljajući fakultetima da prema svom nahodjenju utvrđuju bodove. Katastrofalni podaci ukazuju na bar dve činjenice. Prvo, promene zahtevaju menjanje svesti i navika profesora prema nastavi i novim programima. Drugo, ako je promena uopšte bilo one nisu izvedene po kriterijumima koje potencira Bolonja: predava-

.....

nastavnog kadra. Diskutabilni su i pojedini državni univerziteti. U postupku akreditacije proći će loše samo oni koje niko ne štiti" Danas 3. april 2007.

463 Student Nemanja Stamenčić iz Studentske unije: "Ovo je pre svega minus za profesore. Politiku univerziteta vodi jedna konzervativna struja koja pruža veliki otpor promenama. Prolaznost je jedan od najboljih pokazatelja uspeha reforma i da bi se ona poboljšala treba promeniti program i način držanja nastave ". Pravda, 18. maj 2007.

nja i vežbe su obavezni i znanja postignuta u nastavi čine 30 do 70 odsto od zaključne ocene na ispitu.

Po receptu omalovažavanja zakona – tipičnom za srbijansko društvo, Ministarstvo i Univerzitet saglasili su se sa kršenjem Zakona o visokom školstvu i odobrili da se u narednu godinu studija mogu upisati svi studenti koji su umesto 60 sakupili 37 bodova. Rektor Beogradskog univerziteta prof. Branko Kovačević smatra: “Moramo menjati Zakon jer su pojedine njegove odredbe neodržive”. Ne negira da su rezultati katastrofalni i da reforma na univerzitetu nije shvaćena na pravi način: “Profesori moraju da prihvate da ne mogu da predaju istoriju nauke već savremenu nauku i da studente uče praktičnim znanjima koja su primenljiva na tržištu rada. Osnovne studije nisu nauka već obučavanje za struku”.⁴⁶⁴

Evidentno je da je univerzitet pored SANU ili vojske jedna do najkonzervativnijih institucija u zemlji i da će bilo kakve reforme ići veoma sporo.

Više od godinu dana Vladi i Skupštini Srbije, Ministarstvu prosvete i univerzitetima je trebalo da odluče kako da reše problem zvanja iz predhodnog i sadašnjeg sistema studiranja. Tražeći izjednačavanje diploma studenti su štrajkovali u više navrata. Poput lova u mutnom fakulteti su mimo odluke nadležnih nerešeno stanje koristili da otvore naplatne šaltere za doškolovanje za master, uzimajući studentima enormne sume novca. Oni koji su imali platili su, a oni koji nisu štrajkovali su. Skupština Srbije je 5. novembra 2007. godine “odlučila da se dosadašnja zvanja stečena osmim stepenom stručnosti automatski izjednače sa novim zvanjem master. Tako se Srbija priključila rešenjima koja su ozakonjena u Sloveniji, Hrvatskoj i Makedoniji”.⁴⁶⁵ Nešto kasnije to je u intervjuu NIN potvrdio i ministar Lončar: “U slučaju da akademska zajednica ne postigne saglasnost u pogledu načina primene zakonskih odredbi, a u svetlu autentičnog tumačenja zakona koji je nedavno usvojila Skupština država će morati da interveniše”.⁴⁶⁶ Početkom 2008. Ministarstvo je to i učinilo: naložilo je fakultetima da u dodatku diplome stoji da su „u skladu sa autentičnim tu-

464 Evropa, 27. septembar 2007.

465 Politika, 14. novembar 2007.

466 NIN, 21. januar 2007.

mačenjem Skupštine Srbije diplomirani i masteri izjednačeni u pogledu prava. ”

Odsustvo bilo kakvih evropskih ideja i vrednosti, osim u deklarativnom smislu, u kojima bi obrazovanje a pre svega visoko školstvo, morali da prednjače, kaos i dominantna nacionalistička svest najbolje studente ponovo opredeljuju na odlazak iz zemlje.

Zaključak

Jedina pozitivna stvar u poslednjih nekoliko godina je potpisivanje Bolonjske deklaracije. U 2007. godini to je dobra međunarodna ocena koju su u Evropi dobili srpski univerziteti za usvojenu zakonsku regulativu. Ako je suditi po javnim nastupima aktuelnog ministra prosvete, obrazovanje će u Srbiji i dalje favoriti. Na konferenciji za štampu, organizovanoj povodom 100 dana nove vlade⁴⁶⁷ ministar Lončar je nagovestio kontinuitet u obrazovnoj politici sa predhodnim vladama i ministrima prosvete iz DSS koji od 2003. godine zaustavljaju sve progresivne poteze u reformi obrazovnog sistema u Srbiji. Lončar je poručio da će se “prosvetna politika bazirati na tri osnovne pretpostavke: da prosvetni sistem ima strateški značaj za sveukupni razvoj Srbije, da zemlja ima dobru i dugu prosvetnu tradiciju i da je na osnovu toga potrebno nastaviti dobro osmišljenu i postupnu reformu”. U prvih sto dana rada novog prvog čoveka prosvete Ministarstvo se bavilo samo kadrovskim promenama, upisom učenika u osnovne i srednje škole i studenata na fakultete. Strategija obrazovne politike, kao dokument od nacionalnog značaja moraće da sačeka bolja vremena. Srbija nema ni zakone o predškolskom vaspitanju i obrazovanju, o udžebenicima, o učeničkom i studentskom standardu. Još u vremenu predhodnog ministra prosvete najavljene su izmene i dopune Zakona o osnovnom obrazovanju i vaspitanju. Ni to do danas nije realizovano.

467 Sajt ministarstva obrazovanja 14. septembar 2007.